

יחי המלך

קונטרס שבועי בענייני גאולה ומשיח

משיחות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א מליובאוויטש

גליון תתמא

ערב שבת קודש פ' ואתחנן, י"ב מנ"א ה'תש"ע

יוצא לאור על-ידי

תלמידי ה'קבוצה', "חיילי בית דוד" - בית משיח 770

במסגרת אגודת חסידי חב"ד באה"ק, תחת נשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

שישים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א וק"ח שנה להולדתו

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

מוקדש

לכ"ק אדמו"ר שליט"א

מלך המשיח

מהרה יגלה אכי"ר

IN HONOR OF

Schneur Zalman שיחי' Yakubov

On the occasion of his 4th birthday, 12 Menachem-Av, 5770

AND IN HONOR OF HIS BROTHER AND SISTERS שיחי'

AND IN HONOR OF HIS PARENTS

Mr. & Mrs. Tzion and Adina שיחי' Yakubov

DEDICATED BY THEIR FRIENDS

Mrs. Esther Shaindel שחי' Shagalov

and family שיחי'

*

IN LOVING MEMORY OF

Reb Yitzchok Dovber ben Reb Dovid ע"ה Brown

Passed away on 14 Menachem-Av, 5742

Mrs. Faiga bas Reb Yaakov ע"ה Brown

Passed away on 19 Elul, 5762

ת. נ. צ. ב. ה.

DEDICATED BY THEIR CHILDREN & GRANDCHILDREN

Dr. & Mrs. Dovid Eliyahu and Sara Malka שיחי' Brown

Mr. & Mrs. Uri and Shaina (Helen) Chada שיחי' Misrachi

and family שיחי'

נדפס לעילוי נשמת ר' אורי אהרן יואל ב"ר יוסף אר"י לייב ז"ל חוב' פאולין רות ב"ר יצחק ע"ה
ולע"ה ר' יוסף אר"י לייב ב"ר משה באר חוב' סרת חשא ב"ר נטע אורי ע"ה ולע"ה ר' מאיר ב"ר צבי ע"ה שנאל
והקיצו ורננו שוכני עפר" והם בתוכם, ולזכות כל משפחותיהם שיחיו — לשפע ברכות עד בלי די

החסידי נקנה בג' דברים

לקראת כ"ף מנחם-אב שיחול בשבת הבאה, הננו מביאים בזאת צילום נדיר ומיוחד (מוקטן) מהגהת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א על סיום שיחתו בהתוועדות כ"ף מנחם-אב השי"ת – במלאת 60 שנה להתוועדות זו

(נדפסה ב"שיחות קודש" ה'שי"ת (הוצאה חדשה) ע' 123 ואילך)

בשולי-הגליון הבאנו הערות מהמו"ל ד"שיחות קודש"

פענוח הצילום (הכתי"ק בא בהדגשה):

. . אין נמשל פון רבי וחסידים איז דאָס די צוגעבונדנדיקייט און איבערגעגעבנקייט פון חסידים צום רבי'ן ולכל ציוויו בקיום התומ"צ, המסירה ונתינה בענינים החצונים (קנין) ובענינים הפנימיים (אישות), בכל לבבך ובכל נפשך (אישות) ובכל מאדך (ממונה. קנין).

די ג' דברים וואָס האשה נקנית בהם יש לבאר¹ בהנמשל ג"ד שהעולם קיים², כסף איז דאָס אהבה מל' נכסוף נכספתי³, קו הימין דגמ"ח. צדקה נק' בשם מצוה סתם⁴. שטר תורה, ביאה עבודה (שבלב זו תפלה⁵). אָדער אַז כסף איז דאָס לב, שטר מוח, ביאה, פנימיות המוח ופנימיות הלב, וואָס מיט די זאָכן איז האשה נקנית לבעלה.

ח. לחיים, דער איבערשטער זאָל העלפן אַז עס זאָל ניט פאַרבלייבן אין דיבור, נאָר קומען פון דיבור צו מעשה.

ט. (טרם צאתו אמר) מען דארף ניט אוועק גיין, נאָר אויף אַ וויילע מפסיק זיין, אַזוי ווי דער רבי האָט אַמאָל דערציילט אַז דבורה לאה⁶ (בתו של כ"ק אדמו"ר מהר"ש), ווען זי איז געווען אַ קינד האָט זי אַמאָל געוואָלט עפעס אויספירען האָט זי געוויינט. האָט מען איר געגעבן אַ צוקערקע וכיו"ב אויף באַרוהיקען איר, האָט זי דאָס גענומען און גלייך געזאָגט: איך הער ניט אויף צו וויינען איך בין נאָר אויף אַ וויילע מפסיק (וואָרום זי האָט דאָך געוואָלט עפעס אויספירען).

אַזוי איצטער אויך. מען איז נאָר אויף אַ וויילע מפסיק, ביז אַ צווייטע התוועדות, וואָרום מען דארף דאָך עס זאָל זיך דורכפירען מה שרוצים ממנו, שזהו בטח ג"כ כלי לשפע ברכה והצלחה.

(1) ראה סה"מ תרל"ו ח"ב ע' רפא. ועוד.

(5) תענית ב, סע"א.

(2) אבות פ"א מ"ב.

(6) ראה אודותה בספר התולדות אדמו"ר מהר"ש

(3) ע"פ ויצא לא, א. פיוט ידיד נפש. וראה תניא (קה"ת, תש"ז. תשנ"ז) ס"ע 22 (ותמונתה שם מול ע' רפ"ג).

(23). ספר השיחות תרצ"ו-חורף השי"ת ע' 139. וש"נ.

(4) ראה תניא פל"ז (מח, ב).

תקט"ו תפילות לפעול הגאולה הנצחית

על כאו"א לעשות חשבון צדק בנפשו: מה עשה עד עתה לקירוב הגאולה?!... ● ובפרט ע"י ההתבוננות שמישיח צדקנו בכבודו ובעצמו עומד וממתין לפעולה שלו, הרי מובן גודל האחריות המוטלת עליו, ביחד עם גודל הזכות כו' ● כשיבוא משיח צדקנו בקרוב ממש, יודה לכאו"א על פעולתו להחיש ביאתו, לא רק הודי' בלבד, אלא יוסיף ויתן מעבניו ● קטעים משיחות ש"פ ואתחנן, שבת נחמו, ט"ז מני"א ה'תשמ"ח - מוגה

עשר באב, שבו מודגש ביותר שנמצאים בסיום הגלות ד"מדבר העמים"⁶, ו"עומדים להכנס לארץ", באופן של גאולה נצחית שאין אחרי גלות – צריכה להיות הדגשה והוספה מיוחדת בכל הקשור לקירוב הגאולה⁷, כולל ובמיוחד – הצפי"⁸, הבקשה והתפלה על הגאולה (ע"ד ובדוגמת תפלת משה, תקט"ו תפלות, כדי לפעול הכניסה לארץ באופן של גאולה נצחית).

א. כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו הכריז – בשעתו אז – "לא לתר לתשובה לאלתר לגאולה"¹, והודיע, שכבר נסתיימה כל העבודה, ולא נותר אלא "לצחצח הכפתורים"², ו"עמדו הכן כולכם"³ לקבלת פני משיח צדקנו. ועאכו"כ לאחר שיעברו כמה עשרות שנים מאז הכרזה זו.

ובמילא, דבר ברור הוא שדורנו זה הוא דור האחרון של הגלות, ודור הראשון של הגאולה – דוגמת הדור שנכנס לארץ לאחר חמשה עשר באב שבו "כלו מתי מדבר", ואז נעשו "כולם שלמים ועומדים להכנס לארץ" . מאותן שכתוב בהן (בפרשתנו⁴) חיים כולכם היום"⁵.

ולכן, בעמדנו בסמיכות ממש לחמשה

(6) יחזקאל כ, לה. וראה בחיי ר"פ מסעי. ועוד. לקו"ת ר"פ מסעי. ובכ"מ.

(7) וכפס"ד הרמב"ם (הל' תשובה פ"ג ה"ד) שע"י "מצוה אחת" (במעשה, בדיבור או במחשבה) "הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה".

(8) כפס"ד הרמב"ם (הל' מלכים רפ"א) "כל מי שאינו מאמין בו (במלך המשיח), או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבינו כו". וי"ל שטעם החיוב (לא רק להאמין בו, אלא גם) לחכות לביאתו – אף שצפי' ונגעוועים לדבר הנכסף מביאים לידי רגש של צער כו' – כדי שיתפלל יותר ויבקש על ביאתו, ועי"ז יחיש ביאתו בפועל ממש.

(1) "הקריאה והקדושה" תש"א-ב.

(2) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט.

(3) אג"ק שלו ח"ד ריש ע' רעט. וש"נ.

(4) ד, ד.

(5) פרש"י חוקת כ, כב.

על כאו"א לעשות חשבון צדק בנפשו: מה עשה עד עתה לקירוב הגאולה!?

ובפרט ע"י ההתבוננות שמשח צדקו עומד ומצפה בקוצר רוח לגאול את ישראל (כמובן מדברי הגמרא⁹ שאינו מתיר שני נגעים ביחד שלא יתעכב כדי קשירת שני נגעים, כמוזכר לעיל¹⁰) – לאחרי שכאו"א ישלים את התלוי בו להחיש את ביאת המשיח, ומכיון שמשח צדקו בכבודו ובעצמו עומד וממתין לפעולה שלו, הרי מובן גודל האחריות המוטלת עליו, ביחד עם גודל הזכות כו', שלכן, כשיבוא משיח צדקו בקרוב ממש, **יודה לכאו"א על פעולתו להחיש ביאתו, לא רק הודי' בלבד, אלא יוסיף ויתן מעניניו, הן ענינים רוחניים, החל מלימוד התורה, "תורה חדשה מאתי תצא"¹¹, והן ענינים גשמיים, ש"הטובה תהי' מושפעת הרבה וכל המעדנים מצויין כעפר"¹².**

ב. וענין נוסף המודגש ביותר בדורנו זה – עבודת השליחות לפעול על הזולת¹³:

כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו – הנשיא הוא הכל¹⁴, "לב כל קהל ישראל"¹⁵ – הטיל על כאו"א מאנשי הדור שליחות קדושה להיות "נר להאיר"¹⁶, להאיר אחרים, "נר ה' נשמת

(9) סנהדרין צח, א.

(10) קונטרס משיחות ש"פ דברים ס"ט.

(11) ישע'י נא, ד. ויק"ד פי"ג, ג.

(12) רמב"ם סיום וחיותם ה' מלכים (וספרו בכלל).

(13) נוסף על המוכרח מצד החיוב ד"אבהת לרעך כמוך", "כלל גדול בתורה" (תו"כ ופרש"י קדושים יט, יח), ובפרט בשנת הקהל, ובסמיכות לחמשה עשר באב, תיקון החורבן והגלות ע"י ביטול **סיבת** הגלות (שהיא ההיפך דאהבת חנים – ראה יומא ט, ב), ואדרבה – הוספה באהבת ישראל ואחדות ישראל*.

(14) פרש"י חוקת כא, כא.

(15) רמב"ם ה' מלכים פי"ג ה"ו.

(16) ראה לקו"ש ח"ב ע' 484 ואילך. וש"נ. וראה גם

(* להעיר, שגם בשמעי היום דחמשה עשר באב מודגש הענין דאהבת ישראל ואחדות ישראל (ראה שיחת ט"ו באב תשמ"ו סי"א ובהערה 103).

אדם¹⁷, דכל אלו הנמצאים בסביבתו (נוסף על בני ביתו כו'), ובכל מקום שידו מגעת, שיאירו ב"נר מצוה ותורה אור"¹⁸, אשר, עי"ז מבטלים את חשכת הגלות ומביאים את אור הגאולה¹⁹.

ופרטי הדברים דעבודת השליחות – הלא הם כתובים בריבוי אגרות-קודש שלו, בשיחותיו ובמאמריו כו', וצריך להיות – ש"קריינא דאיגרתא איהו להוי פרוונקא"²⁰, למלא את השליחות מתוך מסירה ונתינה (דוגמת המס"נ דפינחס), ע"י הפצת התורה, כולל ובמיוחד פנימיות התורה כפי שנתבארה בתורת החסידות, בחי' היחידה שבתורה²¹, שע"י מגלים בחי' היחידה שבכאו"א מישראל (האנשים הנשים והטף²²), ניצוץ משיח²³, ועד

סה"ש תש"א ע' 136 שחסידי הוא דוגמת האיש שמדליק פנסי הרחוב כו'.

(17) משלי כ, כו.

(18) שם ו, כג.

(19) להעיר מלקו"ת ריש פרשתנו: כי להיות עוה"ז הוא העולם השפל והחושך עב כפול ומכופל וצריך להרבות בנרות. נר הוי' נשמת אדם שהוא נר המאיר הארץ שם הוי' בבחי' גילוי להאיר את העוה"ז ולהאפכא חסוכא לנהורא. וכמה ריבוא נשמות שהם כמה ריבוא נרות, שלפי ריבוי החושך ועביו הכפול ומכופל כן צ"ל ריבוי הנרות בנשמות כו'.

(20) סנהדרין פב, סע"א. פרש"י בלק כה, ז. וראה שיחת ש"פ פינחס ס"ד. ועוד.

(21) ראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות ס"ה ואילך. וש"נ.

(22) ובהדגשה יתירה בשנה זו – שנת הקהל – "הקהל את העם האנשים והנשים והטף גו' למען ישמעו ולמען ילמדו גו' ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת" (וילך לא, יב), "כאילו עתה נצטוו בה ומפי הגבורה שומעה" (רמב"ם סוף ה' חגיגה) – כ"יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב באמור ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי גו'" (פרשתנו ד, יו"ד).

(23) כמרומו בכתוב (בלק כד, יז) "דרך כוכב מיעקב" – דקאי על מלך המשיח (ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. וראה רמב"ם ה' מלכים רפי"א), וגם על כאו"א מישראל (ירושלמי מע"ש ספ"ד), והתיווך בזה – שבכאו"א מישראל יש ניצוץ משיח (מאור עינים ס"פ פינחס. לקו"ש ח"ב ע' 599. ועוד).

ובפרט שזה מיוסד על דיבורו של הקב"ה (ש"דיבורו של הקב"ה חשיב מעשה⁸) בברית בין הבתרים⁹ – "לזרעך נתתי את הארץ הזאת"¹⁰, שכל ארץ ישראל לגבולותיה היא נחלת כל יהודי וכל היהודים, כמדובר כמה פעמים.

רק צריכים לומר ללא בושה שזוהי המציאות, והוא אינו מחדש בכך כלום כי אותו אחד יודע מזה בלאו-הכי, אלא חושב שאולי אם הוא יפחד מה"גוי'שקייט" שנמצא אצל היהודים (שזה גורם לפחד מה"גוי'שקייט" שנמצא בעולם) – ואז יהיה ה"אל יבוש מפני בני-אדם המלעיגים"¹¹.

ובאמת אין זה קשה כל-כך, יש רק לדעת מה שכתוב לפני כן בשולחן-ערוך¹² – "שויתי ה' לנגדי תמיד"¹³. ובפרט לפי המבואר בצוואת הריב"ש (הצוואה של רבי ישראל בעל שם-טוב) שזה מתחיל עם הענין של "שויתי ה' לנגדי תמיד" עם כל הפירושים שהוא אומר על כך.

(משיחת אור ליום ועש"ק פרשת ואתחנן, ט"ו באב ה'תשל"ח - בלתי מוגה)

(8) ראה ב"ר פמ"ד, כב.

(9) ראה בראשית טו.

(10) שם טו, יח.

(11) שו"ע או"ח ס"א, א. קשו"ע ס"א, ג. סכ"ט, ח.

(12) אורח חיים ס"א, א.

(13) תהלים טז, ח.

לזכות הרה"ת ר' מנחם מענדל הלוי זוג' מרת נחמה פייגא שיחי

וילדיהם: שולמית ובעלה הרה"ת דוד הלוי ובניהם: נתן הלוי ויוסף יצחק הלוי ש"י לאבקובסקי מאיר שלמה הלוי, חנה שרה, לוי יצחק הלוי וחווה מוסיא שיחי שגלוב

המשך השיחה מעמוד 9:

ג' התפלות דערבית שחרית ומנחה), שמבקשים בתפלת העמידה¹³ "סלח לנו", ומברכים "ברוך אתה ה' חנון המרבה לסלוח", ו"הבטיחה תורה" שע"י התשובה "מיד הן נגאלין"¹⁴, "מיד" דייקא, "כמו שאנו מברכים (תיכף ומיד לאחר הברכה "חנון המרבה לסלוח") ברוך אתה ה' גואל ישראל"¹⁵, וכיון שזוהי ברכה, ה"ז דבר ברור שנעשה כן בפועל, "בלי שום ספק וספק ספיקא בעולם"¹⁵.

וכל זה – בהוספה לענין הגאולה שבכללות הפרשה, כמודגש בשמה של הפ' – "ואתחנן":

התוכן ד"ואתחנן" הוא – תפלתו של משה רבינו להכנס לארץ ישראל.

וע"פ הידוע¹⁶ ש"כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחי' משרע"ה", ופועלת פעולתה על כל אחד ואחת מישראל, עד לענינים של מעשה בפועל – מובן, שתפלתו של משה להכנס לארץ ("ואתחנן") היא גם תפלת כאו"א מישראל (מצד בחי' משה שבקרבם) להכנס לארץ בגאולה האמיתית והשלימה.

ועוד והוא העיקר – שכל האמור לעיל בנוגע להגאולה צ"ל במעשה בפועל, כפס"ד התורה ש"המעשה הוא העיקר"¹⁷.

(משיחת ח' מנחם-אב ה'תשמ"ט - בלתי מוגה)

(13) שבה מדייקים ביותר בכל תיבה ותיבה לאמרה

(15) אגה"ת פי"א.

(16) תניא רפמ"ב.

(17) אבות פ"א מי"ז.

(14) רמב"ם שם פ"ז ה"ה.

באמת וכו'.

כדי לא לבוש מפני המלעיגים צריך קודם "שויתי ה' לנגדי תמיד"

היות ולאחרונה נהיה רעש, ומצפים לשמוע מה אני יאמר בנוגע למאורעות האחרונים, בנוגע לעיתונים האחרונים, בנוגע לרעש זה ולרעש אחר, בנוגע לצרה זו ולצרה אחרת – אזי חבל על הזמן לדבר על זה.

ומכיון שענין זה יהיה בפועל רק בעוד שלשה שבועות – הרי בודאי יהיו בינתיים כמה שינויים שונים ומשונים.

עד שכבר רואים שינוי אחד לטובה:

קעת כבר צועקים ככרוכיא שחבל שלא יישבו את השטחים קצת זמן לפני-כן, שאז לא היו את כל הצרות-צרות שישנן עכשיו, לא היו צריכים לתרץ את עצמם ולהתחרט ולהזמין על עצמם לחץ וכו'.

אבל היות ו"היפלא מה" דבר¹ (בתמי'), אז "יערה (על היהודים שיכולים לפעול בזה) רוח ממרום"² בשעתא חדא וברגעא חדא³, וכל אחד מהם יעשה את מה שצריך לעשות כדי לקיים את הפסק-דין הברור בשולחן-ערוך אורח-חיים הלכות שבת⁴ (שאודותיו דובר כבר כמה פעמים) – ליישב את כל הגבולות כדי שלא יכנס צר, חס-ושלום, אפילו לא "על עסקי תבן וקש",

ושזה יהיה בעגלא דידן ובדרכי נועם ודרכי שלום ובשמחה טוב לב, וזה לא יזיק לאף אחד מכיון ש"ה' ילחם לכם ואתם תחרישון"⁵, למטה מעשרה טפחים ובעגלא דידן.

לְיֵשֶׁב בַּפּוֹעַל מִבְּלֵי לְעֵרֵב עֲנִינֵי פּוֹלִיטִיקָה

ושלא יערבו עניני פוליטיקה – הן אלו שלא יכולים לפעול כלום בזה, ואפילו אלו שיכולים לפעול – אלא יעשו במעשה בפועל ש"המעשה הוא העיקר"⁶. ובשעה שיתמסרו לענין ויעשו את המעשה בפועל – אזי "אין אחר מעשה כלום"⁷ וכך זה ישאר בפועל.

להתגלות בחי' היחידה הכללית – משיח צדקנו²⁴.

ולכן, על כאו"א למלא השליחות שהוטלה עליו ע"י נשיא הדור, ולידע, שמכיון שהנשיא הוא "לב כל קהל ישראל", בדוגמת הלב שממנו מתפשט הדם לכל האברים ואח"כ חוזר הדם אל הלב²⁵, הרי, נוסף על מינוי השליחות, בוחן נשיא הדור אם נתקיימה פעולת השליחות²⁶, בעת שחוזר הדם דכל האברים (כל אנשי הדור) למקורו ב"לב כל קהל ישראל", ומוסיף ביתר שאת וביתר עוז בהמשכת הברכות כו' בכל המצטרך, בגשמיות וברוחניות גם יחד, לכל אלו שממלאים פעולת השליחות.

ג. [.] אע"פ שכבר פעלו גדולות ונפלאות בהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה – הרי, כיון שמשיח צדקנו עדיין לא בא, הרי זו ההוכחה ביותר שנשאר עדיין מה להשלים ולהוסיף בזה, ולכן, יש למצוא ובהשתדלות דרכים להגביר ולהרחיב את הפעולה דהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה.

ומהעצות לזה – לא להסתפק בהחלטה טובה שמחליט בפ"ע ביחידות, אלא, לקבל החלטות טובות ביחד עם עוד כו"כ מישראל, כידוע מ"ש כ"ק אדנ"ע בקונטרס החלצו²⁷ (ונדפס ונתפרסם ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו) ש"ההסכם אשר עושים שנים או רבים יש לזה חיזוק הרבה יותר מההסכם שעושה בפ"ע כו", ועוד ועיקר – שע"י"ז יוכלו לבחון איש לרעהו ולדווח זה לזה ע"ד קיומן של החלטות הטובות בפועל ממש, אשר, עצם

24) סה"מ תרצ"ט ע' 207 – בשם הרמ"ז (לזח"ג רס, ב – מק"מ קצ, ב). ועוד.

25) ראה אגה"ק סל"א.

26) להעיר, ש"שליח לא מקרי אלא המשתלח מזה לזה שראוי לחזור אצל שולחו ולומר עשיתי שליחותך" (פרש"י גיטין כד, א).

27) סה"מ תרנ"ט ע' סא.

הידיעה אשר מזמן לזמן יצטרך לתת דין וחשבון לבשר-ודם מה הם ההחלטות הטובות שקיבל על עצמו, ומה עשה בפועל ממש – תפעל זירוז בכל עניני העבודה, כנראה במוחש, וכמאמר ריב"ז לתלמידיו "יה"ר שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם"²⁸, ואם לתלמידי ריב"ז נאמר כן – אנון מה נעני' אבתר'.

[ואם ישנם כאלו שיטענו שעבודתם היא באופן ד"הצנע לכת עם אלקיך"²⁹, ובמילא, עבודתו ופעולתו היא בגדר "סוד"... ואין לו למסור דין וחשבון לבשר ודם, כי אם, "לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה"³⁰ – הרי, גם אם האמת ה' כדבריהם שמסתירים מעשיהם הטובים בגלל העילוי ד"הצנע לכת גו", יש מקום לשקו"ט אם זוהי דרך עבודה המתאימה לדורנו זה שבו צריך להשתדל לפרסם עושי מצוה³¹ כדי שמהם יראו וכן יעשו כו', ועאכו"כ שיש מקום "לחשוש" שזוהי עצת היצר כדי שלא יעסוק בעבודתו כדבעי].

וזהו א' הטעמים לבקשה והצעה (בימים שלפנ"ז³² וגם בימים האחרונים בקשר לכינוס השלוחים) שיכתבו ג' פעולות טובות שעשו במשך השנה החולפת – כדי לעורר ולזרז עשיית החשבון צדק בנפשו מהפעולות במילוי השליחות דהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה כדי לקרב את הגאולה, כשיצטרך לכתוב³³ (ולא רק לעצמו, אלא

28) ברכות כח, ב. הובא בתניא פמ"א (ז, סע"א).

29) מיכה ו, ח.

30) כלשון המשנה בריש פרק שלישי דאבות שלומדים בשבת זו.

31) ראה שו"ת הרשב"א ח"א סתקפ"א. הובא במג"א או"ח סקנ"ד סקכ"ג. רמ"א יו"ד סרמ"ט ס"ג.

32) שיחת י"ב תמוז.

33) להעיר מהנהגת כמה בעלי מוסר שה' להם פינקס מיוחד שבו היו כותבים המעשים טובים כו'. ואף שאין זה דרכם של חסידים, שאינם זקוקים שה"פינקס" יזכיר להם, אלא זוכרים בעצמם כו', מ"מ, יש מקום לכך באופן חד-פעמי (כשרואה בעצמו שיש צורך בכך כו'), כדי לעורר ולזרז עשיית החשבון צדק.

(1) בראשית יח, יד.

(2) ישעיהו לב, טו.

(3) זח"א קכט, א. וראה קידושין מט, ב.

(4) טשכ"ט ס"ו.

(5) שמות יד, יד.

(6) ראה אבות פ"א מי"ז.

(7) בבא מציעיא יא, א.

הדגשה מיוחדת על הוספה בלימוד בעניני הגאולה

כיון שנמצאים על סף הגאולה האמיתית והשלימה שבה יהיו כל הענינים באופן של בלי גבול – צריכה להיות ה"טעימה" (בערב שבת, ש"טוב לטעום מכל תבשיל ותבשיל"י) מהבלי גבול והגאולה, ע"י ההוספה בעניני התומ"צ באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.

ובפרטיות יותר – הוספה בלימוד התורה ("מוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה"), הן נגלה דתורה והן פנימיות התורה, כולל לימוד עין יעקב, אגדה שבתורה, ש"רוב סודות התורה גנוזין בה"², ועוד ועיקר, לימוד פנימיות התורה, כדברי האריז"ל (שיום ההילולא שלו בחמשה במנ"א) ש"בדורות אלו האחרונים מותר ומצוה לגלות זאת החכמה"³, ובמיוחד לאחר שנתבארה בתורת החסידות באופן ששייך להבנה והשגה דכאו"א מישראל.

והדגשה מיוחדת על ההוספה בלימוד התורה בעניני הגאולה – הן בנגלה דתורה, ובפרט בספרו של הרמב"ם⁴ שכולל גם ההלכות ששייכות לזמן הגאולה, כמו הלכות בית הבחירה (שלמדום זה-עתה בימי בין המצרים), וכן הלכות מלכים ומלחמותיהם ומלך המשיח⁵, והן בפנימיות התורה, שנוסף לכך שכללות הלימוד דפנימיות התורה מקרב את הגאולה, "בהאי חיבורא דילך (תורתו של רשב"י) . . יפקון ב' מן גלותא ברחמי"⁶, יש עילוי מיוחד בלימוד החלקים דפנימיות התורה שמבארים עניני הגאולה.

ומה טוב – שלימוד זה יהי' באופן ד"עשרה (ציבור) שיושבים (בהתיישבות וקביעות) ועוסקים (באופן של "עסק") בתורה"⁷, כהוראה ד"דבר משנה" שלומדים בפרקי אבות דשבת זה – פרק שלישי, שגם רומז לגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי, שעל ידם נעשית הנחמה בכפלים על בית ראשון ובית שני.

(משיחת ש"פ ואתחנן, שבת נחמו, ט"ז מנחם-אב ה'תנש"א - מוגה)

- 1) שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס רנ.
- 2) תניא אגה"ק סכ"ג.
- 3) שם סכ"ו (קמב, ב).
- 4) נוסף על לימוד השיעורים היומיים (וראה גם הערה הבאה . .).
- 5) בסיום וחותרם ספר שופטים (ספר הי"ד, שהוא
- 6) זח"ג קכד, ב – ברע"מ. הובא ונת' באגה"ק שם.
- 7) אבות פ"ג מ"ו.
- 8) סיום ספר יד (החזקה) כולו, – ולהעיר, שהתחלת הלימוד דספר שופטים (נעוץ סופן בתחלתן) הוא בסמיכות לראש השנה, סיום וחותרם ה"שבע דנחמתא", שהתחלתם בשבת נחמו.
- 9) זח"ג קכד, ב – ברע"מ. הובא ונת' באגה"ק שם.
- 10) אבות פ"ג מ"ו.

מוקדש לע"ג הרה"ג הרה"ח ר' חיים משה יהודה בהר"ר ירמיהו הכהן ולאה ע"ה בלוי מו"ל כת"י הראשונים, רב בית כנסת ומנהיג רוחני במשך יובל שנים, וזיכה אלפים במצוות תפילין ומוזוה נפטר ג' אייר ה'תשס"ג, לסדר "אמור אל הכהנים" ולע"ג זוגתו הרבנית חנה ח'י' הנה בת ר' מאיר שמריהו ורחל – נפטרה י"ג כסלו ה'תשמ"ג יה"ד שתיקף ומיד יקיים היעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר" והם בתוכם, בגאולה האמיתית והשלימה

האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"³⁷, "קהל גדול"³⁸,

כולל גם כל בני מכל הדורות שלפנ"ז – "הקיצו ורננו שוכני עפר"³⁹, ביחד עם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, וכן אאמו"ר, שיום ההילולא שלו (עשרים באב, שחל ביום הרביעי שבו נתלו המאורות) מתברך משבת זו, אשר, מסר נפשו על הפצת התורה והמעיינות במדינה ההיא, ולאחרי יציאת כ"ק מו"ח אדמו"ר ממדינה ההיא נשאר הוא נכדמ היחידי של אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי והצ"צ המנהיג במדינה ההיא, ולכן פנו אליו גם בעניני הדרכה וכו' וכו', ובגלל פעולותיו בהפצת התורה והמעיינות נאסר והוגלה ונסתלק במקום גלותו כו',

וכולם יחדיו – "ישובו הנה"³⁸, לארצנו הקדושה, שתהי' באופן של הרחבה, "ירחיב ה' אלקיך את גבולך"⁴⁰, לירושלים עיר הקודש ולבית המקדש השלישי.

ואז יהי' גם לימוד התורה בתכלית השלימות (כבקשת משה) – "תורה חדשה מאיתי תצא", באופן של ראי'⁴¹, "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך", עדי קיום היעוד "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו", במהרה בימינו ממש, ו"לא עיכבן המקום כהרף עין"⁴².

- 37) בא יו"ד, ט.
- 38) ירמ' לא, ז.
- 39) ישע'י כו, יט.
- 40) שופטים יט, ח.
- 41) ראה לקו"ת צו, יז, א-ב. שער האמונה פ"ס סד"ה וידבר אלקים (השני) תרצ"ט. ועוד.
- 42) מכילתא ופרש"י בא יב, מא.

למסור לבשר ודם) אלו הם הפעולות הטובות שעשיתי, ואז יראה ויוכח בעצמו (ללא צורך לשאול אצל ה"רב" שלו – "עשה לך רב"³⁴) האם יש לו עוד מה להוסיף!...

ולכן, כדאי ונכון ביותר להוסיף ולהרבות בכינוסים כאלו – הן בנוגע להשלוחים והן בנוגע לכאו"א מישראל בעניני השליחות שלו, כאו"א לפי ענינו – לא רק פעם אחת או פעמיים בשנה, אלא בזמנים תכופים יותר, להתאסף כו"כ ביחד כדי לעודד ולדזז איש את רעהו בכל עניני העבודה ע"י ההתדברות והדיווח מהנעשה בפועל ממש, וגם במשך הזמן שבין כינוס לכינוס – באמצעות חילופי מכתבים או הטלפון, וכיו"ב, שע"י יתוסף ביותר שאת וביתר עוז בכל עניני העבודה.

ד. ויה"ר שקבלת ההחלטה הטובה ע"י ההוספה ("דמוסיף יוסיף") בכל הפעולות דהפצת התורה והיהדות והמעיינות חוצה, עוד לפני הקיום בפועל – תביא תיכף ומיד את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בעיצומו של יום השבת, שבת נחמו, ההתחלה ד"שבע דנחמתא", באופן ד"נחמה בכפליים".

ואז תקויים בקשת משה רבינו "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה (זו ירושלים) והלבנון (זה בית המקדש)"³⁵ – שמשה רבינו "גואל ראשון הוא גואל אחרון"³⁶, מכניס את כל בני לארץ באופן של גאולה נצחית שאין אחר' גלות.

- 34) אבות פ"א מ"ו. מט"ז.
- 35) פרשתנו ג, כה ובפרש"י.
- 36) ראה שמו"ר פ"ב, ד. שם, ו. דב"ר ספ"ט. שעה"פ פ' ויחי (מט, יו"ד). תו"א ר"פ משפטים. ובכ"מ.

המדור הבא מוקדש ר' יעקב מיכאל הלוי בן עלקא וזוג' מרת אסתר בת בלומה גוטה שיחי וילדיהם: מיכל, נחמה, יוסף יצחק הלוי, חנה ומנחם מענדל הלוי שיחי גינזבורג וליכות זקניהם: מרת עלקא תחי' בת רייזל ומרת בלומה גוטה תחי' בת נחה לברכה והצלחה בכל המצטרך בגשמיות וברוחניות, ולקבל פני משיח צדקנו תיכף ומיד ממש

לא שאלתי אצלו וגם עתה לא הייתי שואל

כאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר יצא בקריאה והכרזה "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה", לא שאלתי אצלו מדוע יצא בקריאה זו בזמן זה דוקא, וגם עתה לא הייתי שואל אצלו שאלה זו (יש לי דברים חשובים יותר לשאול). – אין מה לשאול בזה, יש לקיים בפועל!
(משיחת ש"פ ואתחנן, שבת נחמו ה'תשמ"ז - בלתי מוגה)

מי יקח את הארון ממקום גניזתו ויכניסו לקודש הקדשים?

ומהעילוי דחמשה עשר באב – באים לעילוי דיום הכיפורים, כאמור, שענינם אחד, שכן, אע"פ שבדרך כלל צריך להמתין עד לעשירי בתשרי, הרי, מכיון שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, אזי יצטרפו להכנס לקדש הקדשים (ענינו של יוהכ"פ) תיכף ומיד כדי להכניס את הארון [עם הלוחות, לוחות ראשונות ולוחות אחרונות, וכן הספר תורה – מחוץ לארון או בתוך הארון] מהמקום שנגזגז כו' למקומו בקדש הקדשים; ולצורך זה – יכול להכנס לקדש הקדשים כאו"א מישראל במכ"ש וק"ו מהכניסה לקדש הקדשים בשביל "בדק הבית", שכאשר אין אפשרות אחרת – נכנסים אפילו במצב דהיפך הטהרה, ולא רק "בתיבות", אלא אפילו "דרך פתחים" (דרך ביאה), ואם לצורך "בדק הבית" כן הוא – לצורך הכנסת הארון לקדש הקדשים ע"ג אבן השתי' (שממנה הושתת כל העולם), על אחת כמה וכמה!
(משיחת חמשה עשר באב ה'תשמ"ו - בלתי מוגה)

עד כמה נוגע ללב הורים זקנים כאשר חסר משהו אצל בנם יחידם

בפרט שבנ"י הם לא רק בניו של מקום ("בנים אתם לה' אלקיכם"), ויתירה מזו – בני בכורי ישראל", אלא עוד זאת (כפתגם הבעש"ט) – שהם חביבים לפני המקום כבן יחיד שנולד להוריו לעת זקנותם, אשר מובן עד כמה נוגע הדבר ללב הורים זקנים כאשר חסר משהו אצל בנם יחידם, ועאכו"כ כאשר המדובר בענין של גלות – "גלו מעל שולחן אביהם" (ובנמשל – "אותותינו לא ראינו", שאין רואים אלקות בגילוי), שאין לך חסרון גדול מזה!
כיצד יתכן, איפוא, שאבינו אב הרחמים לא ימנע חסרון וצער כזה אצל בנו יחידו שנולד לעת זקנותו?
(משיחת כ"ף מנחם-אב ה'תשמ"ה - בלתי מוגה)

תפלתו של משה קיימת לעולם ופועלת את פעולתה

א. ע"פ הכלל שהתורה היא נצחית¹ ותורה מלשון הוראה², כל הענינים בתורה הם נצחיים לעולם ועד, ונותנים הוראות נצחיות לבנ"י בכל זמן ובכל מקום – מתעוררת השאלה: מהי ההוראה נצחית מ"ואתחנן אל ה'", תפלת משה להקב"ה להכנס לארץ, תפלה ובקשה שלא נתקיימה אז, ובמילא ה"ז לכאורה בגדר ד"מאי דהוה הוה"³?

והביאור בזה: מובן ופשוט שתפלתו של משה קיימת כל הזמן בתוקף ובודאי אף תקיים, במכ"ש מתפלתו של כל צדיק [ובמכ"ש מזה ש"צדיק גוזר והקב"ה מקיים"⁴], עאכו"כ תפלתו של משה רבינו (שאפילו מעשה ידיו הם נצחיים⁵, עאכו"כ תפלתו לה'), ובפרט שמשה התפלל על זה תקט"ו (כמנין "ואתחנן") תפלות⁶.

אילו זכו היתה תפלת משה מתקיימת בשעתו, והוא הי' מכניס את בני ישראל לארץ, ובונה את בית המקדש, ואזי הי' זה בית נצחי, בגאולה הנצחית – הגאולה שלימה, כמבואר בספרים⁷.

מפני סיבות שונות הרי תפלת משה בשעתה לא נתקיימה בפועל בעוה"ז הגשמי (בגלל הגזירה שהיתה אז שמשה צריך להישאר עם בני דורו במדבר, כדלקמן), אבל להיותה תפלה של משה (ועוד תקט"ו תפלות) בודאי נתקיים, אלא אח"כ – בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ש"גואל ראשון (משה) הוא גואל אחרון⁸, והוא מכניס את כל בני ישראל לארץ ישראל, בגאולה שאין אחרי' גלות⁹, ובבנין ביהמ"ק השלישי, בית נצחי¹⁰.

ומכל האמור יוצא, שתפלתו של משה קיימת לעולם ופועלת את פעולתה, רק לא בזמן ההוא, אלא לאחרי זמן – כשתבוא הגאולה נצחית, ומשה – גואל ראשון הוא גואל אחרון

1 ואתחנן). אלשיך, אוה"ח ועוד ריש פ' ואתחנן. שיערי תשובה לאדהאמ"צ ח"ב חינוך בתחלתו. אוה"ת ואתחנן ע' סה. צג. ב"דא. ועוד.

2 ראה שמו"ר פ"ב, ד. זח"א רנג, א. ועוד.

3 ראה מכלתא בשלח טו, א. תוד"ה ה"ג ונאמר – פסחים קטז, ב.

4 ראה מכלתא בשלח טו, א. תוד"ה ה"ג ונאמר – פסחים קטז, ב.

5 ראה רד"ק לתהלים יט, ת. ועוד.

6 ראה רד"ק לתהלים יט, ת. ועוד.

7 ראה רד"ק לתהלים יט, ת. ועוד.

8 ראה רד"ק לתהלים יט, ת. ועוד.

9 ראה רד"ק לתהלים יט, ת. ועוד.

10 ראה רד"ק לתהלים יט, ת. ועוד.

7 מגלה עמוקות אופן קפה (הובא בילקוט ראובני פ' ואתחנן).

– מכניס את כל בני לארץ ישראל.

רועה ישראל אמיתי, ורבי אמיתי – אינו יוצא מהגלות בהשאירו שם את תלמידיו

ב. עפ"ז תובן גם מהי ההוראה הנצחית מהנ"ל בכל הדורות:

משה התחיל תפלתו באמרו¹¹ "אתה החילות להראות את עבדך – פתח להיות עומד ומתפלל"¹², זאת אומרת ש"אע"פ שנגזרה גזירה [שמשה לא יכנס לארץ ישראל], אמר לו, ממך למדתי שאמרת לי ועתה הניחה לי וכי תופס הייתי בך אלא לפתוח פתח שבי ה' תלוי להתפלל עליהם, כמו כן הייתי סבור לעשות עכשיו"¹², "אתה אין מי שימחה בידך אם תמחול לי ותבטל גזירתך"¹².

שכן, היות שמדובר אודות הכניסה לארץ ישראל והבאת הגאולה שלימה לכל בני – הנה הגם שידע על הגזירה, המשיך משה לעשות כל התלוי בו להתפלל, ועוה"פ ועוה"פ, עד – להתפלל תקט"ו תפלות [או תפלה שחודרת דרך כל הט"ו פעמים ת"ק דרגות דסדר השתלשלות, בין רקיע לרקיע מהשבעה רקיעים ובין רקיע לארץ]¹³ – שמא זה יפעל שהקב"ה יבטל גזירתו ויתן לו להכניס יהודים לארץ ישראל.

יתירה מזה: אפילו לאחר שאמר לו הקב"ה "אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה"¹⁴ – הרי ספק גדול אם משה קיבל זאת כביכול, שכן, הכלל הוא ש"כל מה שיאמר לך בעה"ב עשה חוץ מצא"¹⁵, הנה אפילו כשהבעה"ב האמיתי (הקב"ה) מצוה על משה "צא", "אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה" – מסתבר לומר, שמשה מסר את נפשו והמשיך לבקש ולהתפלל להיכנס לארץ ישראל [וביחד עם זה כפשוט, שזה לא יזיק ח"ו ליהודי אחר, יהושע בן נון, שהועידו הקב"ה עוד לפני-כן להכניס את בני לארץ ישראל];

ואפילו אילו ה' בידי משה לפעול ע"י תפלתו להיכנס לארץ ישראל (ובודאי יכל לפעול זאת, במכ"ש מתפלת כל צדיק כנ"ל) – הרי להיותו רועה ישראל אמיתי, ורבי אמיתי, מלמד תורה לישראל אמיתי – אינו יוצא מהגלות בהשאירו שם את תלמידיו (כפי שהדין הוא, ש"תלמיד שגלה כו' מגלין רבו עמו"¹⁶), אלא שלימות הגאולה שלו מתבטאת כאשר ביחד איתו נגאלים כל תלמידיו¹⁷ (במכ"ש מהקצה ההפכי, ש"הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו"¹⁶). ובמילא מובן, שתפלת משה להיכנס לארץ ישראל כללה בתוכה, שגם בני שבדורו (דור דיעה), דור המדבר, יכנסו איתו לארץ ישראל בגאולה השלימה.

ומכאן ישנו גם הלימוד לדורות – בנוגע לאתפשותותא דמשה בכל דור ודור¹⁸, עד משה שבדורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ועד"ז בנוגע לבחי' משה שישנו בכל יהודי¹⁹ – שמבלי הבט על התפלות ובקשות שהיו עד עתה, צריכים עוד פעם ושוב להתפלל ולבקש

(11) ואתחנן ג, כד.
 (12) פרש"י שם.
 (13) אה"ת ואתחנן ס"ע קיג, ע"פ תוד"ה ורגלי – חגיגה יג, א.
 (14) ואתחנן ג, כו.
 (15) פסחים פו, ב. ועוד.
 (16) רמב"ם הל' רוצח ושמידת נפש פ"ז ה"א.
 (17) וראה דב"ד פ"ב, ט.
 (18) זח"ג רעג, א.
 (19) תניא רפמ"ב.

מהקב"ה "עד מתי"²⁰...

והדבר בטוח שהתפלה ובקשה מתקיימים, ותיכף ומיד ממש – ובאופן ד"מתנת חנם" ("ואתחנן", "אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם"²¹), שלא בערך להעבודה – באה הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, "גואל ראשון הוא גואל אחרון", וכל בני הולכים לארץ ישראל, בגאולה הנצחית, ויורד למטה בית המקדש השלישי שעומד מוכן ובנוי למעלה²².

(משיחות ש"פ דברים, חזון (ת"ב נדחה), יו"ד וי"א אב, ה'תנש"א – מונה, תרגום מאידית)

(20) ראה לקו"ש ח"ל ע' 182 ואילך. ושי"נ.
 (21) פרש"י ר"פ ואתחנן.
 (22) ראה רש"י ותוס' סוכה מא, סע"א.

"ואתחנן" של כל אחד ואחת מישראל

בהתחלת וסיום עשרת הדברות מודגשת בעלותם של ישראל, כביכול, על הקב"ה:

בהתחלת עשה"ד, "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים"¹ – שע"ז נעשו ישראל עבדי של הקב"ה ("כדאי היא הוצאה שתהיו משועבדים ליי")² כמ"ש³ כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים, ובנוגע לעבד עברי פוסקת התורה ש"הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו"⁴.

ובסיום עשה"ד, "וכל אשר לרעך" – הרי ע"פ מ"ש רש"י במסכת שבת⁵ בענין "ואהבת לרעך כמוך", ש"רעך" קאי (גם) על הקב"ה, כמ"ש⁶ "רעך ורע אביך אל תעזוב", "זה הקב"ה"⁷, יש לומר, שגם "וכל אשר לרעך" שבסיום עשה"ד קאי על הקב"ה⁸, ונמצא, שכאו"א מישראל נעשה בעה"ב על "כל אשר לרעך", דקאי (גם) על הקב"ה.

וכיון שכן, הרי, כשישראל מכריזים בכל התוקף שאינם רוצים הגלות, "דאלאי גלות", מוכרח הקב"ה (כביכול) להוציאם מהגלות – הן מצד הענין ד"עבדי הם", דכיון ש"קנה אדון לעצמו", צריך למלא רצונו של האדון ("עבדי הם") שרוצה לצאת מהגלות; והן מצד הבעלות דישראל על "כל אשר לרעך", זה הקב"ה, ובלשון חז"ל⁹ "צדיק (ועמך כולם צדיקים"¹⁰) גוזר והקב"ה מקיים".

ובפרט לאחר שהתורה מעידה ש"כלו כל הקיצין"¹¹, וגם בנוגע לענין התשובה ("ואין הדבר תלוי אלא בתשובה"¹¹) מעידה התורה שכבר עשו תשובה ריבוי פעמים, ולא רק ביוה"כ¹², "זמן תשובה לכל כו' קץ מחילה וסליחה"¹², אלא גם בכל יום ויום, וג"פ ביום (בכל סיום השיחה בעמוד 13

(1) פרשתנו ו, ו.
 (2) פרש"י יתרו כ, ב.
 (3) בהר כה, נה.
 (4) קידושין כ, א. רמב"ם הל' עבדים פ"א ה"ט.
 (5) לא, א.
 (6) משלי כז, יו"ד.
 (7) שמו"ר רפכ"ז.
 (8) ובה מודגש הקשר והשייכות דסיום עשה"ד ("לרעך") עם התחלתו – "אנכי ה' אלקיך", כיון שגם "לרעך" קאי על הקב"ה.
 (9) ראה תענית כג, א. זח"ב טו, א. שבת נט, ב. ועוד.
 (10) ישעי' ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.
 (11) סנהדרין צז, ב.
 (12) רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ז.